

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Vičem - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMR TEOLODI
Tisk. Missio - Udine - Videm

N A R O Č N I K A
Za leto 1963
Za vsakega naročnika 400 Ur-
bina 1200 Ur-
bina po domovini.
Za tisk. Missio 30.- Ur-
bina

Leto XIV. - N. 12 (282)

UDINE, 16. JUNIJA 1963

Izhaja vsakih 15 dni

Ves svet žaluje za velikim papežem miru

PAPEŽ JANEZ XXIII UMRLO

JANEZ XXIII
IN NARODNE
MANJŠINE

Tudi, in še posebno med prebivalstvom slovenskega jezika v videmski pokrajini, je smrt papeža Roncallija globoko presuničala vse ljudstvo in povzročila med njim veliko žalost. To prebivalstvo se je prav dobro zavedalo, da je treba smatrati pokojnega papeža kot njegovega velikega prijatelja in odločnega branitelja njegovih pravic.

Papež Roncalli, za katerim žaluje ves svet, je ljubil vse ljudi brez izjeme; bele in črne, kristjane in ne kristjane, vernike in nevernike. Zanj so bili vsi človeška bitja, vsi enaki in vsi božji otroci. In prav zaradi te velike in nesebične ljubezni do vsega človeštva si je pridobil ob vsakem času in v vsakim strojem dejanjem naklonjenost, spoštovanje in ljubezen vsepovsod: v Bolgariji, v Turčiji, v Grčiji, v Franciji in drugod, tudi kadar je v kateri izmed teh držav pihal veter, ki ni bil prav nič ugoden za zastopnike katoliške cerkve.

Bil je predvsem velik glasnik miru in velik občudovalec človeškega genija, ki z velikimi napori teži proti tehničnemu in znanstvenemu napredku. Bil je moderen človek v pravem pomenu besede, skratka človek, ki je hotel in znal hoditi s časom in ki se je boril proti vsem krivicam.

Z veseljem se ga spominjamo predvsem zaradi njegove prirojene skromnosti, zaradi njegove dobrodušnosti in zaradi brezmejne ljubezni, ki jo je čutil do vsakega človeškega bitja, kakor tudi zaradi zanimanja, ki ga je pokazal ob raznih prilikah za narodne manjšine.

Po svojem naravnem nagonu in tudi iz nekakšnega ponosa je papež Roncalli, kadar se mu je ponudila za to prilika, rad govoril v svojem bergamaškem narečju. Ko je bil še patrijarh v Benetkah, je nekega dne v Bergamo nagovoril nekega visokega uradnika krajevnega prefektura z nekaj besedami v bergamaškem narečju. Ta mu je odgovoril: «Eminenza ne razumem». «Kaj? Po tolikih letih kar ste tu, sredi mojih rojakov, niste zmožni razumeti niti njihovega narečja?». In ko so šli slovenski romarji v Rim, jih je papež Roncalli v svojem pozdravu nagovoril v njihovem jeziku.

Primer zanimanja velikega umrlega papeža za narodne manjšine imamo tudi v njegovem nedavnem pismu «Pacem in Terris» (Mir na Zemlji) v katerem se je zadržal tudi ob vprašanju ravnanja z narodnimi manjšinami v odstavku, ki ga prinašamo na drugem mestu.

Angelo Giuseppe Roncalli, ki je bil vedno ljubitelj vsega, kar je imelo značaj ljudske prostodušnosti, je začel v cerkveni zgodovini z novo tradicijo, ki jo bodo morali njegovi nasledniki nadaljevati. Kakšna je ta tradicija? To je pridigovanje miru in bratstva med narodi, to je obramba ponižanih in obramba narodnih manjšin. Skratka takšno demokratično tradicijo, ki res dela čast velikemu preminulemu.

Pacem in Terris

Ravnanje z narodnimi manjšinami

Izrecno se poudarja, da je akcija za zatiranje ali zadušitev življenjskega toka manjšin huda kršitev pravičnosti. To toliko bolj, če se to dela, da bi dosegli njihovo izginotje. Nasprotno v skladu z zahtevo pravičnosti je, da javna oblast prispeva k pospeševanju človeškega razvoja manjšin z učinkovitimi ukrepi v korist njihovega jezika, njihove kulture, njihovih običajev, njihovih virov in ekonomskih pobud.

Toda tu je treba ugotoviti, da člani manjšin zaradi reakcije na svoje sedanje stanje ali zaradi svojih zgodovinskih sprememb, lahko — neredko — poudarjajo važnost etničnih elementov, ki jih označujejo s tem, da jih postavljajo nad človeške vrednote, kakor da bi to, kar je lastnost človeštva, bilo v funkciji tega, kar je lastnost narodom. Razum pa narekuje, da bi znali ceniti tudi pozitivne strani položaja, ki jim omogoča lastno obogatitev s postopnim in trajnim vsrkavanjem vrednot, tradicij ali kulture, ki so različne od tiste, kateri oni pripadajo. Toda to se bo zgodilo samo, če bodo znali biti kot most, ki olajšuje kroženje življenja v njegovih različnih izražanjih med različnimi tradicijami ali kulturami, in ne na področje trenja, ki prinaša številno škodo ter povzroča zastoje ali nazadovanje.

Furlanija in Slovenija

Velesejma: «Alpe - Adria», v Ljubljani in velesejem v Pordenonu

Tri obmejne dežele treh sosednjih držav: Italije, Jugoslavije in Avstrije gojijo čedalje bolj prijateljske odnose. Meje ne delajo več ovir. Jugoslavija ima desetkilometerske pasove za obmejni promet z navadnimi promusticami (lasciapassare) z Italijo in Avstrijo, med Italijo in Avstrijo pa je itak osebni promet kar z navadnimi «carta d'identità».

Imajo že kulturne stike in izmenjave kulturnih prireditev.

Ta mesec so imeli v Ljubljani velesejem «Alpe - Adria» na kateri je imela Furlanija svoj

posebni obrtniški stand, a folklorno društvo «I Cantori del Friuli» so peli «villotis furlanis» in plesali furlanske ljudske pleske skupaj s folklornimi skupinami iz Avstrije in Slovenije.

V Pordenonu bodo razstavljali letos na njihovim velesejmu tudi slovenski in koroški industrianci svoje proizvode.

Opazili smo, da je več sorodnega med Furlani in Slovenci, kakor pa med Slovenci in «Triestini». Slovenci in Furlani so bolj kmečki in industrijski operatorji in manj trgovski, medtem ko so pa «Triestini» predvsem

ljudje z dolgo trgovinsko tradicijo. Ko se najdejo skupaj z gospodarskimi krogi, se Furlani in Slovenci bolje počutijo med seboj, ker jih veže nekaj sorodnega v značaju in v karateristiki njihovih dežel. Tudi v zgodovini ni prišlo nikdar do ribarij in trenja med Slovenijo in Furlanijo.

Mi bi želeli, da bi iz teh skupnih simpatij prišlo do še bolj konkretnih plodov sodelovanja na ekonomskih in kulturnih področjih in da bi to predvsem mi Slovenci iz Furlanije konkretno občutili.

Njegovo življenje

Iz kmečkega življenja do papeškega stola - Balzanova nagrada za mir - Njegovo dobro srce

Angelo Giuseppe Roncalli se je rodil v neki gorski kmečki vasici v pokrajini Bergamo, ki se imenuje Sotto il Monte, dne 25. novembra 1881. Bil je tretji med trinajstimi otroki. Njegov ded je imel sedem otrok in njegov praded devet. Njegov oče Giovanni Battista je vzel za ženo Marianno Marijo Marzollo, ko se je komaj vrnil s kadrovske službe pri vojakih in je ostal na očetovem domu, v družini revnih gorskih kmetov, ki so delali kot splovinarji.

Ko so njegovi starši videli versko nagnjenje svojega sina, ga niso odvrgli od tega, vključ revščini v kateri so živeli in vkljub potrebi, da bi jim pomagal pri delu na polju. Ne samo, da ga niso ovirali, ampak so mu pri tem celo pomagali. Prvo vzgojo je dobil pri župniku iz Cervice, don Pietru Bolisu, in potem ko je dokončal kolegij v Celani, kamor je hodil peš, je z 12. leti (oktobra 1893) vstopil v semenišče v Bergamo, kjer so ga po sprejemnem izpitu spoznali pripravljenega za vstop v tretjo gimnazijo. Njegovi bratje in sestre so skoro vsi prišli le do tretje osnovne šole, ker je bilo treba obdelovati zemljo in ker je bilo v družini preveč lačnih ust. Poleg tega so bili gospodarji zemlje družine Roncalli ljudje, ki so zahtevali do zadnje stotinke svojo polovico pridelkov in tudi del tistega, kar si je družina, da bi si olajšala življenje, pripravi na dvorišču.

Proti koncu leta 1900, ko je imel komaj 19 let, je Angelo Giuseppe Roncalli že skoraj dovršil svoje študije, toda v skladu s predpisi kanoničnega prava je moral čakati do svojega 24. leta, da je bil lahko posvečen za duhovnika. Odprte glave, dobrega srca in nadvse marljiv je tretjega januarja 1901. ko je komaj začel tretje leto bogoslovja, je z dvema drugima bogoslovcema, izbranimi med najboljšimi, odšel v Rim, da bi ga sprejeli v nek zavod, ki je bil ustanovljen z zapuščino bergamaškega kanonika Flaminia Cerasolija, v korist dijakov iz njegove rojstne dežele.

Njegovo vedenje je ob vsaki priliki vzbujalo zaupanje in poleg tega človeško uravnovešenost in prav izredno duhovnost. Za diakona je bil posvečen 19. junija 1904 in 10. avgusta istega leta je pel novo mašo v baziliki sv. Petra. Istega dne se mu je približal papež Pij X, ki je zvedel za njegovo novo mašo, ga pohvalil z «bravo» in mu govoril o njegovem rojstnem kraju ter ga vprašal, kdaj namerava imeti tam svojo prvo peto mašo. Ze tedaj je pokazal Angelo Giuseppe Roncalli svoje velikodušno in nesebično srce, ki je vedno čutilo za veliko in sveto stvar, za mir!

Opravil je vojaško službo in bil ponovno poklican k vojakom kot podčastnik pri sanitetnih delih. Dne 18. januarja 1921 je stopil v Rimu po stopnicah palače «Propaganda Fide» in aprila je bil imenovan kot zasebni prelat Njegove Svetosti Papeža. Tri leta pozneje, 3. marca 1924, je bil imenovan za naslovnega nadškofa v Areopolisu (stara škofija v Palestini) in posvečen je bil v Rimu na praznik sv. Jožefa (četrtak 19. marca) od kardinala Taccija.

Naslednjega 25. aprila je Roncalli prispel v bolgarsko prestolnico in je bil tam, ko je dosegel 24. novembra 1934 imenovanje za apostolskega delegata v Turčiji in Grčiji. Nato je zapustil Bolgarijo, kjer je bil pri sprejemu ob njegovem prihodu samo monsignor Pelf z majhno skupino ljudi; ob njegovem odhodu v Istanbul pa je bil pri slovesu prisoten ves diplomatski zbor in tudi kralj Boris je poslal dva zastopnika; ko je odhajal vlak, je pustil za seboj ploskanje in pozdrave.

Decembra 1944. sredi svetovne vojne, je bil prestavljen iz turške prestolnice v Pariz kot apostolski nuncij, ker se je njegov prednik kompromitiral najprej z vlado maršala Petaina in nato z nemškim okupatorjem.

Končno je bil, za nagrado za svoje velike usluge, imenovan za kardinala in sicer novembra 1952. Predsednik francoske republike Auriol sam je 15. januarja 1953 poklonil kardinalski klobuk novemu kardinalu. Naslednjega 15. marca je Angelo Giuseppe Roncalli postal Patrijarh v Benetkah, kjer so ga zelo slovesno sprejeli. Med svojim patrijarhatom je obiskal tudi Videm in Furlanijo, ki jih je ljubil. Ob tisti priliki je imel lepe in vzpodbudne besede tudi za prebivalstvo slovenskega jezika, ki je našlo vedno jamstvo v njegovem velikem srcu in s katerim se je rad in z veseljem pogovarjal v njegovem lastnem jeziku.

Pred kratkim je bila podeljena Angelu Giuseppeju Roncalliju — ki je, ko je prišel na papeški prestol, prevzel ime Ivan XXIII — zelo upravičeno in po soglasnem sklepu posebnega mednarodnega odbora, nagrada Balzan za mir. In z besedo «Mir» na ustih, ki ga je smatral kot dom nas vseh, je najvišji svečenik mimno zaključil svoj dolgi in plodovit delovni dan.

PAPA GIOVANNI XXIII

Da contadino a Capo della Chiesa - Premio Balzan per la pace - Un grande cuore e un grande uomo

LA SUA VITA

Angelo Giuseppe Roncalli era nato in un paesino agricolo di montagna del bergamasco, e precisamente a Sotto il Monte, il 25 novembre 1881. Era il terzogenito di tredici fratelli. Suo nonno aveva avuto sette figli e suo bisnonno nove. Suo padre, Giovanni Battista, si era sposato con Marianna Maria Marzolla appena tornato dal servizio militare di leva e rimase in famiglia, una fa-

miglia di poveri contadini di montagna che lavoravano a mezzadria.

I suoi genitori, una volta compresa la vocazione religiosa del figliolo, non lo distolsero affatto malgrado la miseria in cui versavano e il bisogno di averlo presente come gli altri nei campi, anzi lo favorirono nel suo disegno. Educato da un sacerdote, il parroco di Carvico don Pietro Bolis, e dopo aver frequentato, andandovi a piedi, il collegio di Celana, a 12 anni (ottobre 1893) entrò nel seminario di Bergamo dopo un esame di ammissione che lo giudicò idoneo al terzo corso ginnasiale. I suoi fratelli e le sue sorelle si limitarono quasi tutti alla terza elementare perché c'era sempre da lavorare la terra e perché in famiglia vi erano troppe bocche da sfamare; inoltre i padroni delle terre dei Roncalli erano gente che pretendevano al centesimo metà del prodotto non solo ma anche parte di quanto, per aiutarsi, allevavano nel cortile.

Verso la fine del 1900, a soli 19 anni, Angelo Giovanni Roncalli era ormai formato dal lato scolastico ma in omaggio alle norme del Diritto canonico dovette attendere fino al 24° anno di età per essere ammesso al sacerdozio. Di mente aperta e cuore generoso e più che mai studioso, Egli il 3 gennaio 1901 — aveva appena incominciato il terzo corso di teologia —, con altri due chierici, scelti tra i migliori, partì per Roma per esservi accolto in un collegio creato con il lascito del canonico Flaminio Cerasoli, bergamasco, a favore di studenti del suo paese di origine.

Il suo contegno in ogni circostanza spirava sempre, oltretutto la più grande fiducia, un equilibrio umano e spirituale veramente eccezionale. Venne ordinato diacono il 19 giugno 1904, e il 10 agosto dello stesso anno celebrò la prima Messa nella Basilica di S. Pietro; e in quel giorno fu avvicinato da Papa Pio X il quale,

saputo della Sua prima Messa, gli disse «bravo» e gli parlò del Suo paese natale e gli chiese quando avesse celebrato colà la Sua Messa cantata; e già da allora il cuore di Angelo Giovanni Roncalli ebbe a dimostrarsi magnanimo e generoso, un cuore che ha sempre palpitato per una causa grande e santa: per la pace!

Fece il militare e fu anche richiamato, quale sergente di sanità, nel 1915. Il 18 gennaio 1921 salì a Roma le scale del «Palazzo di Propaganda Fide» e in aprile venne nominato Prelato domestico di Sua Santità. Tre anni dopo, il 3 marzo 1924, viene nominato arcivescovo titolare di Areopoli (antico vescovato della Palestina), e la consacrazione avvenne a Roma nella festività di San Giuseppe (giovedì 19 marzo) per le mani del Cardinale Tacci.

Il 25 aprile successivo Roncalli giungeva nella capitale bulgara, e si trovava colà quando il 24 novembre 1934 venne raggiunto dalla nomina a Delegato Apostolico di Turchia e Grecia. Egli lasciò poi la Bulgaria dove, quando vi arrivò, a riceverlo non vi era che il solo mons. Pelf con poca gente, mentre alla partenza per Istanbul vi era l'intero Corpo Diplomatico; e anche re Boris vi aveva mandato due rappresentanti: quando il treno si mise in

moto lasciò indietro battimani e voci.

Nel dicembre 1944, in piena guerra mondiale, fu trasferito dalla capitale turca e insediato a Parigi quale Nunzio Apostolico in sostituzione del Suo predecessore che si era compromesso con il governo Petain prima e con l'invasore tedesco poi.

Finalmente, a premio dei Suoi grandi servizi, venne nominato Cardinale: e fu nel novembre del 1952. E fu il Presidente della Repubblica Francese Auriol che il 15 gennaio 1953 impose la berretta al novello Cardinale. Il 15 marzo successivo Angelo Giuseppe Roncalli diveniva Patriarca di Venezia, e fu accolto dai lagunari festosamente; e durante il Suo patriarcato non mancò di visitare Udine e il Friuli che amava, e in quella circostanza ebbe parole dolci e confortevoli anche per le popolazioni di lingua slovena che hanno trovato sempre posto nel suo grande cuore e con le quali molto volentieri e compiaciuto si esprimeva nella loro stessa lingua.

Recentemente ad Angelo Giuseppe Roncalli — che al momento della sua salita al trono pontificio assunse il nome di Giovanni XXIII — gli fu meritatamente conferito, per decisione unanime di una giuria internazionale, il «Premio Balzan» per la Pace; e con la parola «Pace» sulle labbra, che Egli definì la casa di tutti, il Sommo Pontefice chiuse serenamente la Sua lunga e feconda giornata.

Anche come militare Angelo Giuseppe Roncalli era simpatico. Qui: in divisa di sergente all'epoca della prima guerra mondiale.

I fratelli del Papa: Zaverio, Alfredo e Giuseppe raccolti intorno al focolare. T'è lavoratori di antico stampo, anch'essi pazienti e buoni come il loro illustre congiunto.

GIOVANNI XXIII E LE MINORANZE

Anche, e specialmente, tra le popolazioni di parlata slovena della provincia di Udine la dipartita di Papa Roncalli ha suscitato impressione profonda e il più vivo cordoglio; e queste popolazioni erano a perfetta conoscenza che l'ultimo Pontefice era da considerarsi un grande amico e un valido difensore dei loro diritti.

Papa Roncalli, compianto dal mondo intero, come si sa, amava tutti senza eccezione alcuna: bianchi e neri, cristiani e non cristiani, credenti e non credenti. Per Lui erano tutti creature umane, tutti eguali e tutti figli di Dio; e fu per questo suo grande e sviscerato amore verso l'intera umanità che in ogni tempo e per ogni sua azione si fece ben volere, rispettare e amare dappertutto: in Bulgaria, in Turchia, in Grecia, in Francia e altrove, anche quando in qualcuno di questi Paesi non spirava affatto aria favorevole per i rappresentanti della religione cattolica.

Fu, soprattutto, un grande alfiere della pace, e un grande ammiratore del genio umano proteso in un grande sforzo di progresso tecnico e scientifico. Era un moderno nel vero senso della parola, un uomo, insomma, che voleva e sapeva camminare coi tempi e che si batteva contro ogni ingiustizia.

A noi piace ricordarlo soprattutto per la sua innata modestia, per la sua bonarietà e per quell'amore infinito che nutriva nei riguardi di ogni essere umano nonché per l'interessamento che dimostrò in varie circostanze per le minoranze linguistiche.

Per naturale istinto e anche per un certo orgoglio Papa Roncalli, quando gliene capitava l'occasione si esprimeva nel proprio dialetto bergamasco. Egli un giorno a Bergamo, quando era Patriarca di Venezia, rivolse ad un alto funzionario della locale prefettura una frase facile in bergamasco. Gli fu risposto: «Eminenza non capisco». «Come? Dopo parecchi anni che siete qui in mezzo ai miei concittadini non riuscite nemmeno a comprendere il nostro dialetto?». E quando i pellegrini di lingua slovena si recavano a Roma Papa Roncalli rivolgeva loro il saluto nella loro lingua.

Un esempio dell'interessamento del grande Pontefice scomparso verso le minoranze linguistiche lo si ha, del resto, anche nella sua recente enciclica «PACEM IN TERRIS» (Pace in Terra) allorché si sofferma su «Il trattamento delle minoranze», capitolo che riproduciamo a parte.

Angelo Giovanni Roncalli, che è sempre stato un innamorato di tutto ciò che aveva la fisionomia della spontaneità popolare, ha inaugurato nella storia della Chiesa, una tradizione che i successori dovranno continuare. Quale tradizione? Quella della predicazione della pace, della fraternità tra i popoli, della difesa degli umili, della difesa delle minoranze. Insomma una tradizione simpaticamente e decisamente democratica.

PACEM IN TERRIS

Il trattamento delle minoranze

Va affermato nel modo più esplicito che un'azione diretta a comprimere e a soffocare il flusso vitale delle minoranze è grave violazione della giustizia; e tanto più lo è, quando viene svolta per farle scomparire.

Risponde invece ad un'esigenza di giustizia che i Poteri pubblici portino il loro contributo nel promuovere lo sviluppo umano delle minoranze con misure efficaci a favore della loro lingua, della loro cultura, del loro costume, delle loro risorse ed iniziative economiche.

UN' IMPORTANTE ASSEMBLEA DELLA ASSOCIAZIONE CULTURALE SLOVENA

Riportiamo dal Bollettino d'informazioni degli Sloveni in Italia:

La «Slovenska prosvetna zveza» — «Unione Culturale Slovena» — è senza dubbio l'organizzazione degli sloveni con il maggior numero di circoli culturali sloveni. Sono infatti trenta i circoli, associati nell'Unione, esistenti nelle provincie di Trieste, Gorizia e Udine, che hanno inviato i propri delegati all'assemblea annuale il 19 maggio u.s. a Gorizia, dove hanno ascoltato la relazione del presidente prof. Ubaldo Vrabec, noto compositore sloveno di Trieste, la relazione del segretario Gorazd Vesel, la relazione sui problemi scolastici della insegnante Antonija Čok e discusso tutti i problemi della minoranza nel campo della cultura.

«Non è colpa nostra — ha detto il presidente prof. Vrabec — se dobbiamo anche quest'anno constatare l'atteggiamento negativo delle autorità verso i nostri bisogni culturali. E' vero, qualche volta si sentono delle promesse, ma per il momento si tratta soltanto di parole, dette oppure stampate, come per esempio l'art. 6 della Costituzione repubblicana: «La repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche»... Come si concilia con la parola «tutela» il fatto che

gli enti culturali sloveni (la scuola musicale, il teatro, le associazioni culturali e sportive) malgrado le ripetute domande non abbiano ricevuto alcun aiuto dai fondi pubblici? Da quei fondi pubblici, ai quali contribuisce pure il contribuente di nazionalità slovena! E mentre sappiamo che simili organizzazioni italiane gli aiuti da questi fondi pur sempre ricevono! Dov'è qui la «tutela»? E dov'è la tutela per gli sloveni nella provincia di Udine? E' ovvio: la «tutela» è accordata alle minoranze nazionali etniche. Ma se gli sloveni della provincia di Udine non sono riconosciuti come minoranza etnica, allora non bisogna neanche «tutelarli»! E come si tutelano i diritti della minoranza slovena con il divieto d'uso di nomi di battesimo sloveni per gli sloveni nella provincia di Gorizia? E perché si ignorano i nomi sloveni dei nostri villaggi? E come sta la faccenda della tutela della lingua slovena nei tribunali...».

Hanno portato all'assemblea i propri saluti i rappresentanti delle organizzazioni culturali della vicina Slovenia ed i rappresentanti della «Zveza slovenskih organizacij» — «Lega delle organizzazioni slovene» degli sloveni in Austria.

Notiziario dai paesi di emigrazione

PER EMIGRARE

IN ARGENTINA

Coloro che non abbiano la possibilità attraverso parenti o conoscenti, residenti in Argentina, di ottenere per proprio conto un atto di chiamata od un regolare contratto di lavoro e che desiderino trovare occupazione nel territorio della Repubblica Argentina, possono rivolgersi all'Ufficio del Lavoro della propria provincia.

NELLE MINIERE FRANCESI

Le miniere di carbone sono in crisi, anche in Francia, come in Belgio e in Germania, ma il bacino carbonifero del nord e del Pas de Calais, ha iniziato una campagna per reclutare d'urgenza dei minatori. Il reclutamento avviene in Grecia, e, naturalmente in Italia, specie nelle provincie meridionali.

PER LE FAMIGLIE DELLE

VITTIME DI MARCINELLE

Il Governo belga ha disposto il seguente trattamento economico ai familiari dei minatori italiani rimasti vittime della sciagura verificatasi nel-

la miniera di Marcinelle: per la vedova: una rendita vitalizia basata sul 30% del salario della vittima; per gli orfani: una rendita sino al 18° anno di età basata sul 15% del salario del padre; per ciascun genitore: se la vittima era celibe, una rendita vitalizia basata sul 20% del salario dell'infortunato.

ASSEGNI FAMILIARI IN GERMANIA

Il Governo Federale tedesco ha approvato un progetto di legge per la concessione ai lavoratori di assegni familiari per il secondo figlio, e per la costituzione di una Cassa per gli assegni familiari.

PER CHI EMIGRA IN FRANCIA

Il Governo francese ha deciso di allargare le possibilità di immigrazione nel Paese per talune categorie di lavoratori stranieri. In base a tali decisioni, per alcune categorie professionali deficitarie (operai qualificati della siderurgia, specialisti radioelettrici, operai agricoli, stenografi bilingui ecc.) sarà resa più sollecita la concessione del permesso di lavoro.

vaš čas pridobi vso svojo vrednost!

solarudine

UDINE
Via Chiassotti, 4
Tel. 04321. 2. 3

PRED 120 LETI SO UČILI V REZIJANSKEM JEZIKU!

Zdi se, da se je izmed Slovencev prvi brgal za rezijanski dialekt Oroslav Caf, znani slovenski jezikoslovec, duhovnik, ki je bil nekaj časa vicedirektor mariborskega semenišča in je delal skupaj tudi z znanim slovenskim škofom Slomškom. Oroslav Caf je bil rojen 1814. na Štajerskem v Slovenskih Goricah in je umrl leta 1874. v Ptuj. Bil je tudi pesnik, napisal je predvsem vrsto znanstvenih in jezikoslovnih razprav in je bil takrat v zvezi z univerzami v Pragi, Petrogradu, Grazu in drugod. Desetletja je sestavljal slovar slovenskega jezika, ki pa ga ni utegnil izdati. Material, ki ga je zbral, je uporabljal profesor Pleteršnik pri izdaji svojega velikega slovarja. Caf je sbiral besede za slovar, kjer je le mogel. Plačeval je iz svojega ljudi, da so mu besede prepisovali iz knjig. Lovil je ljudi iz vseh krajev in poslušal njihova narečja.

V Framu na Štajerskem se je Caf sprijateljil z Rezijanom Longhinom, ki se je tamkaj naselil. Dvanajst let je Longhini — kakor piše Caf leta 1861 dr. Bleikeisu v Ljubljano — «razlagal Cafu rožeanski "romon" in ni ga bilo rešetarja, suknarja etc. iz Kranjskega, ki je Frauheim pritržil, da bi mu ne bil plačal, da mu je nekoliko časa ostal in mu svoje narečje razodeval».

Caf ni imel samo Rezijana Longhina za učenje rezijanščine, ampak je moral imeti še razne zveze s Slovenci videmske pokrajine in z Rezijo se posebej, od koder so mu prijatelji pošiljali jezikoslovni material.

Ohraneno je pismo rezijanskega župnika Ludvika Buttola iz februarja 1842, ki ga je poslal Cafu, ker je le ta izrazil željo, da bi obiskal Rezijo in se še bolj podrobneje seznanil z rezijanskim dialektom.

Pismo rezijanskega plebanusa Buttola Oroslavu Cafu se glasi v latinščini (ker sta se kot izobražena duhovna gospoda izražala v latinščini) takole:

«Admodum Reverende Dilecti mi!

Optabas literas meas noscere, et ego libentissime dixissem et scripsissem; ast propter multa quae hisce diebus venerunt negotia non potui satisfacere voluntati meae, et aliquid de lingua Slavonica dicere.

Existimo per multum virtutem tuam cum sis tam sollicitus et vir tanti fervoris pro lingua nostra Slava, ut cognoscere possis origines Slavorum, et quoque angulum parvulum Resianae regionis; ut putas videre regionem, et locum sub montibus Caninis veni et videbimus nos, libentissime suscipiam, videbo et alloquar.

De cetero crede me amicissimum tui. Vale.

Datum die 9. februarii 1842.

LUDOVICUS BUTTOLO

Vallis Resiae plebanus

V slovenskem prevodu bi se pa pismo glasil tako:

Moj zelo spoštovani in dragi!

Zelzel si videti moje pismo, in jaz bi ti bil prav rad povedal in napisal; toda zaradi mnogih opravkov v zadnjih dnevih, nisem mogel zadovoljiti svojega hrepenenja in ti nekaj povedati o slovenskem jeziku.

Zelo cenim tvojo pridnost, ker si tako vnet in toliko prizadeven za naš slovenski jezik, da bi mogel spoznati poreklo Slovencev in tudi mali kotic rezijanske dežele: da želiš videti to deželico in ta kraj pod Kaninovim gorovjem; pridi in se bova srečala, sprejemem te iz vsega srca, videl boš in mi govoril.

Sicer mi pa veruj, da sem ti iskren prijatelj. Zdravstvuj.

Dne 9. februarja 1842.

LUDVIK BUTTOLO

župnik rezijanske doline

Pravice zajamčene tudi v občinskih statutih

Kakor smo v našem listu že obširno poročali, so pravice narodnostnih manjšin v Jugoslaviji obširno zajete že v zvezni ustavi in v ustavah posameznih republik. Se bolj konkretno in podrobno pa bo prišla enakopravnost narodnostnih manjšin do izraza v novih občinskih statutih, ki jih pripravljajo v skladu z zvezno in republiško ustavo.

O problemih italijanske narodnostne manjšine so se pred nedavnim posvetovali na seji koordinacijske komisije za manjšinska vprašanja v okrajih Koper, Pulj in Reka. Zadnja seja imenovane komisije meseca marca je bila posvečena vprašanju manjšinskega šolstva, tokrat pa so razpravljali o usklajevanju in nadaljnji dopolnitvi občinskih statutih na dvojezičnih območjih. Za podlago razprave je služil predlog posebnih členov, ki urejajo položaj občanov italijanske narodnosti v statutih občin Kopra, Izole in Pirana. Ta predlog obsega 24 posebnih členov, namenjenih zaščiti italijanske narodnostne manjšine in na tokratni seji so uspostavili načelno enako tr. tiranje italijanske manjšine na področju vseh treh okrajev.

Bodoči statuti prizadetih občin bodo uveljavili in podrobneje urejali pravice manjšin, ki so zagotovljene že v republiški in zvezni ustavi ter v mednarodnih pogodbah. Posamezni členi novih statutih bodo urejali dvojezičnost posameznih področij z enakopravno uporabo italijanskega jezika v vseh poslih, vprašanje šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih šol, vprašanje kulturne dejavnosti in drugih pravic ter pogoje za nemoten razvoj manjšine.

Ingresso della grotta d'Antro, antica fortezza degli slavi, della quale diremo prossimamente (a sinistra il caratteristico forno).

KRATKE DOMAČE NOVICE

POROKA VDOVE IZ SEDLIŠČA IN VDOVCA IZ ZAVRHA

Ona, Assunta Molaro iz Sedlišča ima 72 let in se ne boji povedati, da jih ima toliko kakor ženske v svetu, on pa 70 in je doma v Zavrhu. Od Zavrha do Sedlišča ni daleč in sta se tako poznala že, ko sta pasla živino na gmajni. Življenje v teh hribih je bilo težko in sta šla vsak svojo pot in si napravila vsak svoj dom, zdaj sta izgubila v zadnjih letih svojega življenjskega kompanjona, in čemu se ne bi spet poročila, saj smo mi furlanski Slovenci navajeni na dolga življenja in nas tudi pri sedemdeset letih ni strah življenja. Hudo pa je ostati sam in zdrav v starih letih v teh naših vaseh, brez človeka, ki te ima rad, zraven sebe. On je bil zidar v emigraciji, ona je bila gospodinja doma in je že dvanajst let sama. Ni dobra samota. Zato jim želimo, da bi bila zdrava še nekaj let in da bi on užival svojo penzijo, an da bi se ona dobila to novo za kasa-linge.

IZ ČEDADA

Beneški delavci se zelo pogosto zaposlijejo v Švici. Posebno kvalificirana sila je v tej deželi zelo zaželena. Pred dnevi je obiskala čedadsko strokovno šolo delegacija švicarskih za-

stopnikov, ki si je ogledala strokovni pouk in znanje dijakov. Izbrala je tudi nekaj mladeničev, ki bodo prišli v pošte, za emigracijo.

PRAPOTNO V IDRIJSKI DOLINI

Pred dnevi je komunski svet zaključil razpravo o letošnjem komunskem proračunu, ki je bil po dolgi diskusiji odobren z večino glasov, kadar ga je predlagal komunski odbor (Giunta comunale) z nekaterimi spremembami. Od 13 članov, ki sta bili prisotni je za proračun glasovalo 11 svetovalcev, 2 sta glasovala proti. Komunski svet je razpravljal tudi o drugih problemih o katerih bomo podrobneje poročali v prihodnji številki.

VIDEM

Zdaj imamo že nekaj časa odobren zakon o avtonomni deželi Furlaniji-Juljska Krajina. Potrebno pa je, da parlament izglasa še norme za izvolitev deželne-ga sveta (consiglio regionale). Po členu 69 specialnega statuta bodo morale biti izdane norme v štirih mesecih, to pomeni, da bi morali izdati te norme konec maja, to je štiri mesece po 3 januarja, ko je bil objavljen zakon o avtonomni deželi. Komunisti, socialisti, demokrati in socialni demokrati v pokrajinskem svetu so se zato izjavili, za njimi stoji torej cela dežela.

KAJ PA S SOCIALDEMOKRATI?

Socialdemokratska stranka je dobila v naših krajih pri zadnjih političnih volitvah toliko glasov, da našim ljudem, nam vsem Slovincem videmske pokrajine ni vseeno, kako gledajo furlanski voditelji socialdemokratske stranke na problem naše jezikovne manjšine. Do zdaj niso izdali še nobene izjave za socialne in jezikovne pravice slovenske skupnosti videmske pokrajine.

Socialdemokratska stranka ni neka desničarska stranka, kakor misovci, monarhisti ali pa liberalci, ki gledajo vse skozi nacionalistične očala in jim ni mar, da bi tudi mi uživali svoje pravice in da bi bili deležni tistih privilegijev, ki so rezervirani drugim jezikovnim manjšinam v Italiji, skratka, da bi bili v Italiji enakopravni z ostalimi italijanskimi državljani.

Socialdemokrati, posebno njihov voditelj Saragat, so iz istega antifašističnega in socialističnega izvora kakor druge socialistične stranke. Zanje morajo biti vsi delavci in kmetje enaki, a v odnosih do nas morajo gojiti socialne in humanistične ideje pravičnosti in enakopravnosti. Se pred prihodom na oblast fašistov se je po prvi svetovni vojni njihov poslanec Cossattini iz Vidma zavzemal za pravice Slovencev proti nacionalizmu.

Ker so skoro po vseh naših vaseh mnogi naši ljudje dali glasove za socialdemokratsko listo in za socialdemokratskega kandida-

ta v senat, je prav, da se začne tudi socialdemokratsko vodstvo v furlanski federaciji PSDI zavedati svojih dolžnosti do slovenskih volivcev, ki so dali svoj glas socialdemokratom v upanju, da bodo vsaj branili svoje interese in se zanje zavzemali, ko se furlanski demokratijski voditelji nočejo.

Socialdemokrate slovenskega jezika v videmski pokrajini pa pozivamo, da zahtevajo od izvoljenih svojih poslancev in senatorjev in federalnega tajništva v Vidmu, da se morajo ravnati kot pravi socialdemokrati, to je da so pravi socialisti in demokrati, ki ne smejo več prenašati netolerantnega in nedemokratičnega ravnanja z nami Slovenci furlanske pokrajine. Saj je to ravnanje z nami še prav tako kot pod fašizmom. Tisoči slavenskih socialdemokratskih glasov pri nas imajo pravico zahtevati, da se to spremeni. Socialdemokratska stranka naj jasno in bistro to pove v javnosti in se zato zavzame.

PRAPOTNO. Hudo se je ponesrečju v Ahtnu naš vaščan 70 letni Jožef Furlan. Mož se je peju z biciklom in ker je izgubil ravnotežje (kvilibrio) je padu zadnja kola kamjona. Ponesrečenca so sobit pejal v videmski špital, kjer so si mjeidihi pridržali prognozo zavoj hudih poškodb po glavi.

... U SADOVNJAKU

Par mladem sadnem drevju je trjeba okopat kolobarje (prastor okoli drevesa) an jih tud prognajit, de bo buojše rastlo. U suši je trjeba drevje zalivat. Od cajta do cajta je trjeba pregledat cepljenje an prerjezat vezi, de se ne boju zajedle u lubju. Iz divjakou je trjeba rjezat poganke. Mladike, ki zlo rastejo se parvežejo, de jih ne odtarga vjeter ali ne polomijo tiči.

Ce sadje odpada, ga je trjeba pobrat an zažgat ali pa zakopat globoko u zemljo. Ce je drevo preveč pouno sadja, odtargajte proč slabe an boune sade, zak takuo boju buojš se razvijali ostali.

ZELJNA MUHA

Na naših njivah, kjer je posajeno zelje, se večkrat vidi, kakuo mlade rastline slabo rastejo al pa venejo. Ce se čé tako rastlinico izrut, gre prou lahko, na koreniki pa se vid dosti malih červičkou. Tisti červi so larve zeljne muhe. Nardi lahko veliko škodo an uniči ves pardjelek zelja.

Zeljna muha je skoraj dnaka kot domača hišna muha. Parkaže se po navad maja meseca; svoja jajčka zne-se na koreniko zelja ali pa blizu njih. Iz jajčk se u treh do petih dneh izležejo červički, ki jedo najparvo tanke korenine, potlé pa tud glauno koreniko. Po 3 do 4 tednih se zabubijo u zemlji u globini od 2 do 10 centiemtrou an potlé parljeze iz njih

druga generacija muhe. Takuo se ti-sta muha, ce je dobro ureme, parkaže u treh generacijah. Škodo pa djelata parve dve, konc aprila an junja-julija meseca.

Narbuojše se buosta branil od tiste muhe, ce buoste polival z raztopino 0,06 parstuotno sublimata (6 gramou sublimata na 10 litrou vode) ali pa z 0,3 parstuotno raztopino drevesne-ga karbolineja (30 gramou karbolineja na 10 litrou vode). Razstopina sublimata se parpravlja u lesenih posodah, ne u željeznih! Usako rastlino je trjeba zalit s pou decilitra raztopine, parvič 4 dni po saditvi, potlé pa še dvakart, 10. an 20. dan. Sublimat je zlo hud strup an zatuo muorta bit zlo pravični kar ga buoste parpravljat.

... OKUOL VINJIK

Tale mjesec je dosti djela okuol vinjik. Najbuj važno djelo je škropljenje an žveplanje. Strupeno roso (peronospero) lahko ustavite, boune vinjike pa ne ozdravijo več. Zatuo muorta škropit u pravim cajtu. Nou preparat prout tisti boljezni je Gaf-farovo žveplo, ki ga je trjeba premješat u razmjerju 1 par stuo bordoški brozgi. S tisto mešanico se pobija tud grozdjujno plesen (mufo) ali oidij.

Ce vidite u grozduju molje (tarme), parmješajte škropilni brozgi tud smičeni arzenjat. Sadà je potrjebno tud povezat mladje. Druga djela so tud zeleno cjepljenje an uničevanje trtjona.

DJELO NA NJIVI

Sadà je cajt, de okopate an osuje-te škropir. Par tistim djelu pa muorta bit zlo pravični, zak u rahli zemlji se škropir ne smije osut preveč na visoko. Ce škropir, ki raste na rahli zemlji preveč na visoko okopavate gre iz zemlje preveč mokrote an zatuo slabo raste. U takih primerih je buojš njivo večkrat opijet an prahljat zemljo. Ce se parkaže na škropirju strupena rosa (peronospera), ga muorta škropit kakor vinjiko.

★ Novo emajlirano posodo je treba pred uporabo vselej prekuhati, ker ostane lošč bolj odporen. Položimo jo v mrzlo vodo, prekuhamo in jo pustimo v vodi tako dolgo, da se ohladi.

★ Zatohla posoda bo izgubila duh, če prekuhamo v njej škropirjeve olupke.

★ Jedi ohranimo tople (pražen riž, rezance, škropir itd.), če jih damo v emajlirano ali porcelanasto posodo in jih postavimo v posodo z vročo vodo.

★ Bel kruh ima sicer večjo kalorično vrednost (100 gr — 246 kalorij), je pa manj zdrav in vitamino B siromašnejši. Zelo priporočljivo je občasno uživanje rženega in koruznega kruha, da se s tem vzbude prebavne žleze, k živahnejšemu delovanju in izločanju potrebnih prebavnih sokov.

POMAGAJTE NAŠIM DOLINAM

Zanemarjati še naprej hribovska področja naših dolin, bi pomenilo dejanje velike človeške in socialne krivice

Ne samo ena, ampak vse naše doline so sedaj žalibog izključene od koristi, ki jih nudi zakon za pasivne gorske kraje. Zato se nahajajo v zelo težkem gospodarskem položaju, ki vzbuja zaskrbljenost in je skoro nevzdržen. Kakšna dolina je celo po svoji legi in zaradi pomanjkanja primerne cestne povezave v položaju popolne zapuščenosti. Pri tem nima pomena, da so vse te naše priljubljene doline, kot smo že večkrat ugotovili in poudarili, pripravne za razvoj turistične in gostinske industrije, ki bi lahko nudila znaten prispevek pri splošnem gospodarskem načrtu in bi lahko pripravila ustanove in posameznike do primernih pobud.

Ta položaj, to je treba poudariti, zahteva takojšnje in primerne ukrepe, ki jih je treba usmeriti v točno določen načrt za gospodarski preporod in v katerem bi morale biti na prvem mestu tista industrijalizacija, ki jo mi in prebivalstvo slovenskega jezika v videmski pokrajini vedno priporočamo in zahtevamo.

Zanemarjati še naprej in s tem obsoditi na še večjo revščino gorska in hribovska področja naših dolin, začeni od Nadiške pa vse tja do Rezijske doline, bi pomenilo dejanje velike človeške in socialne krivice, bi pomenilo graje vredno in skoro zločinsko krivico proti delavstvu in lojalnemu prebivalstvu, ki v teh izrazito pasivnih krajih dela, se poti in žrtvuje čestokrat do skrajnih meja človeške zmogljivosti, samo da se ohrani pri življenju in vedno upajoče in pričakujoče boljših dni, vedno pričakujoče manj črno in manj težko usodo. To prebivalstvo zaupa predvsem na priznanje in pomoč — da bi končno izginila sleherna težava od tistih, ki danes težijo in ponižujejo vse — od strani tistih ustanov in oblasti, ki imajo koncem koncev dolžnost skrbeti in poskrbeti za vse ter postopati z vsemi državljani na enak način. To bi moralo veljati še v večji meri in z večjo nujnostjo za tiste, ki bolj trpijo in ki so najbolj potrebni pomoči.

Čas je, da se zganemo v pravi smeri, da pomagamo tem dolinam in njihovemu zapuščenemu prebivalstvu, da se reši svoje izolacije i svoje gospodarske manjvrednosti v primerjavi z vsem ostalim prebivalstvom.

Med vsemi temi dolinami pa ima najbolj zapuščen izgled Karnatska dolina, ki smo jo ob svojem času prikazali v vsej njeni izredni in melanholični revščini. Ta dolina obsega ozemlje tipanske občine, ki je pretežno gorato in divje ter predstavlja s štirimi majhnimi zaselki, ki tvorijo vas Černjev nad vse žalostno sliko; poleg tega obsega tudi del občine Neme.

Ko smo po daljšem razdobju zopet hodili po vaseh in vasih tipanske občine in smo si še z večjo pazljivostjo ogledali Platišče, Prosnid (o tej vasi smo pred kratkim govorili obširneje) in Brezje, smo ugotovili, da se ni nič ali zelo malo spremenilo kar bi pokazalo nekaj novega in bolj tolažljivega. Vedno ali skoraj vedno — in včasih celo na slabše

— isto stanje zapuščenosti in bede, ki je predvsem posledica brezbržnosti centralnih oblasti.

Ob svojem času smo med drugim priporočali, da bi bilo koristno in nujno urediti most čez Nadižo pri Prosnidu, kjer je odprt eden izmed mejnih prehodov druge kategorije. Če bi most obnovili (polovico stroškov naj bi plačala Italija in polovico Jugoslavija) bi lahko ta prehod spremenili iz druge v prvo kategorijo in omogočili tako krajšo avtomobilsko zvezo s Kobaridom in drugimi važnimi kraji na drugi strani Nadiže. Torej? Dejstvo je, da se tudi v tej smeri ni ukrenilo prav ničesar in nihče ni zganil niti prsta za popravilo mostu.

V Platiščah nas je malo potolažilo dejstvo, da so vsi napisi v tamkajšnji cerkvi, začeni od napisov pod «Križevim potom» še vedno pisani v slovenščini v zaščitenju in ponos tamkajšnjih vernikov.

Vsekakor pa je jasno, da je v takem položaju nujno potrebno takoj podvzeti potrebne ukrepe in napraviti vse mogoče za preporod naših dolin v novo življenje, da bi njihovi prebivalci ne bili prisiljeni še naprej klatiti se po svetu in iskati vsakdanji kruh zase in za svoje družine.

Treba je ne samo urediti stare naprave, napraviti učinkovite napise ob rekah, ki periodično povzročajo s poplavi veliko škodo na njivah in čisto v vaseh samih, zgraditi kjer so zato večje možnosti, primerne tovarne raznih vrst, ampak tudi in predvsem je treba poskrbeti za razvoj živinoreje in obrambo pašnikov in gozdov. Poskrbeti je treba tudi za zaščito ubogega kmeta predsem pred davkom in grabežljivostjo spekulantov. Tukajšnji kmet živi, kot še marsikje drugod, kakor je živel v najbolj zaostali dobi in koncem koncev se ne moremo čuditi temu dejstvu, saj je znano, da so pri nas fevdalni odnosi najbolj ukoreninjeni tako v sestavi zemljiške posesti kot v agrarnih odnosih.

Končno bi bilo treba poskrbeti za izkoriščanje vode, ki jo imamo v izobilju za hidroelektrične in namakalne naprave, izboljšati življenjedelavcev, splošne higijensko - sanitarne pogoje, zgraditi hiše in šole, prometne zveze, organizirati socialne ustanove in drugo.

Vendar verjetno ne bodo mogle biti izpolnjene in postati realnost vse želje prebivalstva slovenskega jezika in videmski pokrajini, dokler ne bo postala dežela Furlanija-Jul. Krajina operativna realnost in upamo da se bo to v najkrajšem času zgodilo ter da bo lahko čimprej izvolila svoj Deželni svet. Takrat bo lahko sama ukrepala s svojimi lastnimi zakonodajnimi in izvršnimi organi in prepričani smo, da se bo v Deželnem svetu lahko jasno uveljavil tudi glas vsega prebivalstva naše dežele, torej tudi tistih, ki živijo v Nadiški in Karnatski dolini, v Rezijski in Kanaljski dolini, ki želi govoriti v slovenščini, kateri je njihov materni jezik.

PLATIŠČE (Platitschis): Pogled na razpadajoče hiše iz katerih so se ljudje izselili za stalno v inozemstvo, ker niso imeli doma možnosti priti do zaslužka.

BREZJE (Montemaggiore di Taipana): Tako izgledajo vse hiše v tej hribovski vasi in ljudje so primorani živeti še vedno kot so živeli v najbolj zaostali dobi (slika kaže Mikonove hiše).

NOVICE IZ NADIŠKE DOLINE

ALI JE TO PRVA INDUSTRIJSKA LASTOVKA?

V Spetru so odprli neke vrste laboratorija za tapetiranje stolic ali pa pletenje s slamo. Dajalo bo dela kakšnim tridesetim mladim delavcem. Zdaj se učijo delati to delo nekateri pobi, ki so se prvi prijaviли za to delo. Kasneje, bodo vzeli še nekaj, ko bo delo steklo.

Tam okoli Verone in Vicenze in zdaj že tudi po večjem delu Veneta je vse polno malih industrijskih obratov po 50 do 100 delavcev, ki dobro delajo. Podolno bi moralo biti tudi pri nas. Spetska občina poskuša, da bi pridobila kake industrialce, da bi začeli še s kakšnimi majhnimi industrijami v naših krajih. Seveda ni to lahko, ker je vprašanje, ali se industrialcem splača investirati njihove kapitale v industrije pri nas. Naši kapitalisti namreč nič kaj radi ne investirajo pri nas. Laže delajo takšne stvari občinske oblasti pri naših sosedih gori pri Soči v Bovcu, Kobaridu in Tolminu: Tam so v petih zadnjih letih postavili kar deset malih industrij, v katerih dela poldrug tisoč delavcev. Nobenemu ni treba hoditi drugam iskati delo in ga imajo kar blizu svojih vasi. Če bi imeli pri nas tako, bi s poldrugim tisočem de-

lavcev doma že rešili narvenčni part našega delavskega problema.

Skoraj ni številke našega lista, da ne bi v njej pisalo o popravilu ali bitumiranju kakšne ceste. V zadnji številki smo pisali o asfaltiranju ceste spodnje in zgornje Brišče ter Strmica - Pečinje, kako je že razpisana dražba za dela na tej cesti.

Dela pa so že začeli na cesti med Sovodnjem in Čepetiščem, kakor smo že svoječasno pisali, da bodo razpisali dražbo. Bitumiranje te ceste in še razna popravila bodo stala okoli 20 milijonov prva dela po okoli 10 milijonov. Do zdaj je bila stara vojaška cesta ki smo jo popravljali, kakor je pač naneslo. Marsikaterega, ki se je vozil z ciklomotori, je zaneslo preko ceste pod škarpo, in nekaj zlomljenih rok je bilo treba zdraviti doma in po špedalnih. Zdaj bo gladka, asfaltirana in bodo po njej drveli tudi avtomobili. Najbolj nerodno bo zaradi naših paglavcev, ki doma še niso bili navajeni na avtomobilski promet. Prej so se nekateri naši pobi prekucevali in pobijali doli v dolini, zdaj se bodo kar doma.

Nekateri upajo, da bi iz tega lahko imeli koristi od turizma, toda zato bo potreba počistiti in popraviti še naše vasi. Zdaj spada to popravljanje cest, kakor pravijo nekateri, bolj v okvir obmejnih cest.

Tipana

Postavljena je bila zahteva za oprostitev davkov obmejnemu vasem Brezje, Platišče in Prosnid

Upoštevač škodo, ki jo je utrpelo prebivalstvo Brezij, Platišč in Prosnida, zaradi zelo ostre in dolge zime, ki je za tri mesece popolnoma izolirala te vasi od ostalega sveta, je občinski svetovalec Tedoldi smatral za potrebno in tudi za svojo dolžnost, da se zanima za odpis občinskih davkov prebivalcem teh treh vasi za tekoče leto.

V ta namen je svetovalec Tedoldi, ki se stalno zanima za potrebe vsega prebivalstva občine, naslovil na občinski odbor naslednjo interpelacijo ter poslal njen prepis v vednost tudi Prefekturi in Pokrajinski upravi v Vidmu:

«Podpisani občinski svetovalec je zaskrbljen zaradi težkega položaja, v katerem se nahaja prebivalstvo gorskih zaselkov Brezje, Platišče in Prosnida zaradi dolge in ostre zime, ki je za tri mesece odrezala te vasi od ostalega sveta;

po natančnem ogledu prizadetih vasi in po stikih, ki jih je imel z družinami teh krajev;

upoštevač, da so posledice dolge in izredne zimske zmrzline povzročili vsem družinam veliko materialno škodo;

zahteva naj občinski odbor presodi s človečanskim čutom in čutom solidarnosti položaj, v katerem se nahaja prebivalstvo vasi Brezje, Platišče in Prosnida in naj poskrbi, da bo to prebivalstvo vsaj za tekoče poslovno leto oproščeno plačevanja vseh občinskih davkov.»

Grmek

Mi smo pa vseeno zadovoljni, da dobimo boljše ceste, ker bomo lažje opravljali svoje kmečko delo in prihajali v kontakt s svetom.

Nima posebnega pomena, da je ostal administrativni ostanek poldruga milijona, ker je pač finančna avtonomija vseh naših občin strašno majhna in pravzaprav ne more občina napraviti nobenega ekonomskega programa. Pač pa je bolj važno, da se na naši občini zavedajo, da bi morali dobiti srednjo šolo skupaj z sv. Lenartom, Dreko in Sovodnjem v enem konsorciuju. Mi sicer ne rabimo toliko navadne srednje šole kot pa strokovno profesionalno. Saj s samo srednjo šolo ne pridemo nikamor pač pa s praktično profesionalno. - Dobro je tudi, da tečejo dela naprej na cestah za Gornji Grmek in Rukin. Poljska dela so v zaostanku, doma pa ni mogoče dobiti nobenega vnanjega delavca. Zdaj, ko je polno priložnosti za delo, pa nas skrbi, da bi imele naše čede in pobi čim boljšo vzgojo in šolo, da pridejo kam naprej v svet.